

EESTI SAARTE KOGU

✉ Saarte Instituut, Lossipargi 1, 93813 Kuressaare, Saaremaa ☎ (045) 39-145

Üldkogu protokoll

29. juuni 2001

Muhu, Liiva

Osalejad:

Saarte esindajad: Ivo Eesmaa (Hiiumaa), Hants Kipper (Muhu), Arvo Kullapere (Vilsandi), Kaarel Lauk (Ruhnu), Arvi Prei (Vahase), Jaanus Reede (Saaremaa), Kalju Sakk (Piiressaar), Ain Sarv (Pakri, Ruhnu rootsi kogukond), Ants Savest (Prangli, Naissaar), Tõnis Siplane (Abruka), Ants Varblane (Vormsi)

Kaastöönõukogu: Leo Filippov, Vambo Kaal, Maret Pank, Laine Tarvis,

Külalised: Aigi Lahe (ESK), Jaak Maandi (Keskkonnaministeerium), Tiia Palmaru, Tarmo Pikner (Saare Maavalitsus), Jüri Pärtel, Ain Soome (Keskkonnaministeerium), Kai Võlli (Haridusministeerium), Jaan Ärmus (Saare Maavalitsus)

Päevakord:

Esialgselt väljakuulutatud päevakord muudeti alljärgnevaks:

Kell 12.00 Üldkogu avamine ja tervitused

Hants Kipper, Ain Saaremäel jt

kell 12.15 T.Pikneri sõnavõtt "Saartepoliitika maailmas, Euroopas ja Eestis"

kell 13 – 16.30 Üldkogu peateema "Elujõulised väikesaared: kuidas seda saavutada?"
incl. lõuna

1. Väikesaarte omavalitsused ja kavandatav haldusreform

2. Väikesaarte koolid

3. Elatusalad väikesaartel (kalandus)

kell 16.30 – 17 Kohalalgatatud küsimused

kell 17.00 ESK 2000/2001 tegevuse ja majandusaasta
aruanne, ESK eelarve uueks majandusaastaks

kell 18.00 ESK uue eestseisuse valimine

Laupäev, 30. juuni

Köinastu laiu külastamine

12.00 Üldkogu pidulik avamine lipuheiskamisega. Avasõna ESK esimehelt **Hants Kipperilt**, tervitussõnad ütlesid Muhu vallavanem **Ain Saaremäel**, Riigikogu esindajad – kaastöönõukogu liikmed **Laine Tarvis ja Vambo Kaal**.

Tarmo Pikner tegi oma ettekandes ülevaate maailma saarte poliitikast, rääkis Šotimaal toimunud ülemaailmsest saarte uurijate konverentsist ja CPMR konverentsist, mis toimus seekord Tallinnas. See poliitiline organisatsioon teeb saari puudutavaid ettepanekuid nii EL komisjonidele kui ka oma riikides. Saartel on majanduse arendamiseks püsivad ebasoodsused, mida tuleb poliitiliste otsustega tasandada. EL

komisjonis valmistatakse ette regionaalpoliitikat 2007. aastaks püüdes leida lahendusi, kuidas tuua EL asjaajamist rohkem regioonide tasandile, et otsustamine erinevaid regioone puudutavates küsimustes toimuks kohapeal, mitte Brüsselis. Saared võiksid olla üks omaette statistiline ühik (NUTS), et sarnaseid probleeme paremini väljendada. Eesti saari toetava ettekandega esines Vabariigiv välisminister T.-H. Ilves käesoleva aasta märtsikuus Tallinnas toimunud konverentsil. Viimasel ajal on koostatud mitu erinevat saari puudutavat kirjutist: Valge raamat, Sinine raamat ja ettevalmistamisel on Punane raamat. Viimases peaksid leidma käsitlemist saarte probleemid, mis võiksid olla lülitatud EL liitumislepingusse. Hetkel on saarte situatsioon EL-s eriti soodne, kuna on otsustatud saari käsitleda analoogselt hõreasustusega piirkondadega (mäed, arktilised alad). T.Pikner tegi oma ettekande lõpus 3 ettepanekut, mis vajaksid lülitamist üldkogu otsustesse:

1. Eesti püsiasustusega saari tuleks hakata käsitlema ühe statistilise regioonina
2. Saarte programmist tuleks toetada ka saarte ettevõtjaid
3. Riigi poolt peaks toetama Saarte Instituuti, kes võiks tegeleda saarte (eriti väikesaarte) probleemidele koordineeritud lahenduste leidmisega

Vambo Kaal oma kommentaaris T.Pikneri ettekandele ei toetanud ideed ettevõtluse toetamiseks Saarte programmist, sest selleks on loodud palju suuremate võimalustega Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Maret Pank tänas T.Piknerit Saarte Instituudi esitlemise eest Šotimaal, samuti toetuse avaldamise eest institutsioonile, mis tegutseb edasi TTÜ Kuressaare Kolledži nõukogu otsuse alusel kui viimatinimetatud asutuse osakond, ainult selles osakonnas ei ole käesoleval ajal ühtegi töötajat. Samal ajal on saarte huvides tehtud projekte. Näiteks on praegu kirjastamisel raamat "Eesti saared – osa Eestist ja Euroopast", kuhu on kokku koondatud viimase 10 aasta statistilised andmed saarte kohta ja analüüsitud toimunud muutusi. M.Pank ei toetanud samuti T.Pikneri ettepanekut ettevõtluse toetamise kohta S. programmist.

Otsustati teha VV-le ettepanek:

1. Eesti asustatud saartest moodustada üks statistiline üksus
2. Leida võimalus TTÜ KK Saarte Instituudi toetamiseks riigieelarvevahenditest ülesandega koordineerida saarte, eriti väikesaarte probleemide lahendamist *(instituut ei saa koordineerida probleemide lahendamist, heal juhul saab ta uurida ja teha otsustajatele ettepanekuid leitud probleemide lahendamiseks) Seega võiks ettepanek olla leida võimalus finantseerida Saarte Instituudi väikesaarte arendamise projekte.*

Põhilise päevateema "Elujõulised väikesaared: kuidas seda saavutada?" arutelu

1. Väikesaarte omavalitsused ja kavandatav haldusreform.

Hants Kipper rääkis ESK poolt saadetud viie saarvalla säilimise ettepanekutest haldusreformi käigus ja Siseministeeriumist saadud vastusest, kus on toetatud Muhu ja Kihnu valla säilimist iseseisvate valdadena, Vormsi saatus on pandud sõltuvusse kavandatavatest muudatustest transpordikorralduses ning Ruhnu ja Piirissaare valdade säilimist loetakse ebaotstarbekaks.

Tarmo Pikner ütles, et Saare MV viimane seisukoht on toetada Muhu valla iseseisvust, kuid mitte Ruhnu oma.

Vambo Kaalu arvates on oluline formuleerida põhiküsimused, mis vajalikud saarte arenguks. ESK esindajad võiksid osaleda Vabariigi Valitsuse istungil, kus nad saaksid oma ettepanekuid põhjendada. Väikesaared peaksid jääma omaette omavalitsusüksusteks, kusjuures erisuseks oleks see, kui omavalitsus ei suuda tagada mõningaid teenuseid, võiks need halduslepinguga üle anda mõnele suuremale omavalitsusüksusele või ka maavalitsusele. Saaremaal ei ole praeguse omavalitsusliku jaotuse säilimine otstarbekas, samuti on väga ebaotstarbekas kahe suure omavalitsuse tekitamine – Saaremaa vallad on väga ebaühtlase arengupotentsiaaliga, kusjuures suurem osa linnast kaugeid valdu ei suuda ennast majandada. Hiiumaal on aga olukord teine, sealsed omavalitsused on oma arengupotentsiaalilt ühtlasemad.

Ants Varblane ütles, et ei ole olemas kõiki asustatud väikesaari rahuldavat lahendust. Igale väikesaarele peab lähenema individuaalselt. Omavalitsuse kaotamine võtab saarelt ära perspektiivi, võimaluse areneda. Eesti saartel on tulevikku nagu nt. piimakasvatuselgi. Poliitilist otsust ei tohi lasta mõjutada hetkeseisust.

Kaarel Lauk arvas, et oluline on erandlikus geograafilises olukorras olevate piirkondade jaoks konkreetne toetus riigieelarve real. Kuidas garanteerida, et see säiliks? Ruhnu vald on paljudes riigi poolt antud kohustustes haldussuutmatu, nt transpordikorraldus. Otsustajad pole aga tihtipeale kohaliku eluga kursis. Samas võib öelda, et 100% ruhnlastest toetab omaette valda.

Maret Pank täiendas, et riigi poolne transporditoetus on küll aasta-aastalt suurenenud, kuid suurelt jaolt läheb see Saaremaa Laevakompaniile ja teenuse kvaliteet on ju ka Saaremaa liinil oluliselt paranenud, väikesaarte jaoks pole aga ei toetuste summad ega ka teenuse kvaliteet eriti muutunud.

Kalju Sakk arvas, et haldusreformi tuleks teha seal, kus inimesed seda tahavad. Nõukogude ajal liideti Piirissaare kolhoosi mitmel korral: algul Mehikoormaga, siis kogu Peipsi-äärega – elu sellest saarel paremaks ei läinud. Nüüd tahetakse liita Võnnu vallaga, mis tekitab uusi probleeme: erinevad keeled, erinevad kirikud, kauge käia keskusesse jne. Vabariigi Valitsusele tuleks teha ettepanek haldusreformiga seonduv veel kord korralikult läbi mõelda.

Jaanus Reede arvates tuleks kõigepealt panna seadusandlikult paika linna, valla, saarvalla vahelised erisused, nende kohustused ja ülesanded. Praegu pole teada, milliseks kujuneb haldusreformi tagajärjel valimis-, rahastamis-, maksusüsteemi jm korraldus. Väikesaared peaksid omavalitsusliku staatuse säilitama. Seaduses tuleks fikseerida rahvakoosolek kui otsustaja.

Otsustati teha VV-le ettepanek :

- 1. ESK esindajate ärakuulamiseks saarte halduse ümberkorraldamise küsimuses**
- 2. Säilitada viis saarvalda – Muhu, Kihnu, Vormsi, Ruhnu ja Piirissaar.**
- 3. Seadusega tuleb sätestada saarte omavalitsuslikud erisused (rahvakoosolek) ning omavalitsuslike ülesannete jaotus, samuti riigipoolne toetus saarvaldadele kui omavahenditest ei suudeta katta ülesannete täitmist.**

2. Elatusalad väikesaartel – kalandus

Ain Soome Keskkonnaministeeriumist tegi lühikese ülevaate kalavarude olukorrast Liivi lahes. Vastates Tarmo Pikneri küsimusele tõdes Soome, et ahvenavarud on vähenenud just 1995. a suurenenud külmutatud ahvenafilee ekspordi tõttu, kusjuures püüti just väikest ahvenat. Samas peaks kaluritele endile olema selge, et kalavarude kaitsmiseks peab teatud momendil püüki piirama.

Kalju Sakk selgitas, et kalapüügis on tähtis mitte püüda noort kala. Seda saab reguleerida püünise silma suurusega ja viimast on lihtne kontrollida.

Jaan Ärmus rääkis, et kalapüügi reguleerimine seisab seaduste taga, kus pole juttugi kalakaitsesest. Saaremaa rannavetes pole kalavarud 1996-ndast aastast vähenenud, kuid tundub, et on vähenenud räimepüük ja tööstuses kasutatakse väga väikest kala. Seadus peaks reguleerima seda, millist kala püütakse.

Ain Soome lisas, et praeguses seadusandluses on segased mõisted kutseline kalur, piiratud püügiõigusega ja harrastuskalur. Kutseline kalur on see, kelle püügitegevusele lisandub äritegevus. Meil paraku tegelevad müügiga ka harrastuspüüdjad.

Kalju Sakk tõdes, et praegu müüb riik püügiloa sellele, kes maksta jõuab, mitte aga kalapüügist elatuva kalurile. Püügilubade müük oksjonil tuleb lõpetada.

Ants Varblane ütles, et saareelanikule on kalapüük leivakõrvase hankimiseks, inimesed ei jõua lubade eest oksjonil maksta. Hinnad peaksid olema mõistlikud ja samuti on mõttetu lubade andmine kuu aja kaupa – merele saab minna siis, kui on ilma. Kui saartel kalapüüki ei ole, kaob ka mereline mõtlemine. Leivakõrvase hankimine eriti väikesaartel peab olema tasuta või väga väikese tasu eest.

Ain Sarv rääkis, et meil ollakse harjutud, et inimesele antakse vara, aga mitte õigused. Õigused on aga tihtilugu rohkem väärt kui vara. Seaduses tuleb fikseerida rannarahva tavaõigus. Ka võiks kvootide jagamine olla omavalitsuste käes.

Jaan Ärmus ütles, et uute tegijate juurdelubamine peaks olema piiratud. Samuti nõustus ta, et rannapüük peaks olema vaba ja kutseliste kalurite puhul võiks kvootide jagamine toimuda nt kutseühingu kaudu. Omavalitsuste kaudu jaotamisel võib mõnel mehel mitu luba olla.

Kalju Sakk arvas, et igal juhul peab seadus olema eelnevalt läbi arutatud saarte omavalitsustes.

Laine Tarvis arvas, et seaduseelnõu peaks enne vastuvõtmist ka ESK kätte jõudma. Praegu on survegrupiks suurtootjad, mitte rannakalurid.

Ain Soome nõustus, et laua taga istudes on seadust raske teha. Novembriks on oodata uut seaduseelnõu.

Otsustati: Teha seaduse tegijatele ettepanek saata seaduseelnõu arvamuse avaldamiseks ka ESK-le

3. Väikesaarte koolid

Kai Võlli Haridusministeeriumist kõneles hariduse kvaliteedi tagamise võimalustest väikestes koolides. Kergem on see 6-klassilises algkoolis, Ruhnu saarel võiks siiski olla põhikool. Interneti-põhise õppe arendamine on väga oluline. Praegune on minimaalne ja rohkem abimaterjaliks õpetajale. Pikk tee on veel selleni, et mandril elav õpetaja võtaks endale vastutuse õpetuse eest. Samuti ei taga olemasolev kool inimeste elama asumist saarele. Praeguses Põhikooli ja Gümnaasiumiseaduses (PGS) on liitklasside moodustamise ja rahastamise küsimustes lähtunud pisut suurema õpilaste arvuga koolidest kui seda on väikesaarte koolid. Samuti on väga oluline õpetajate koolitamine liitklassides õpetamiseks.

Ain Sarv luges ette **Mari Sarve** kokkuvõtte väikesaarte koolide arengukava projekti tulemustest. Ainsaks võimaluseks tagada väikesaarte koolides õppetöö järjepidevus ja kvaliteet on kindlustada seaduste kaudu õppetöö toimumine normaalses mahus, võttes aluseks optimaalset õppetundide arvu väikesaarte koolides.

Ain Sarv toetas distantsõppe arendamise vajadust. Õpetajad peavad saama vastava ettevalmistuse, samuti peab nende tasustamine olema vastav. Väikesaare õpetajal peab olema kohustuste ja õiguste poolest kindel töö, millele rajada omaenda elu. Peab kaduma ebakindlus, et palk ei sõltuks laste arvust, samuti igakülgne koolituse saamise võimalus. Õppust tasuks võtta Norra põhjapiirkondade koolidest.

Ants Varblane selgitas, et praegu antakse reservfondist raha maavanemale, kes siis peaks väikesaare kooli vajadustest aru saama. Samas on aga väikesaarte koolide palgafondi puudus juba krooniline. Iga-aastane sõltuvus sellest, kas tahetakse anda raha, ei anna ei saare omavalitsusele ega koolile mingit kindlust.

Ivo Eesmaa tõi näite Hiiumaal väikese kooli avamisest, tõdedes, et inimesed ei tule elama sinna, kus on ainult kool, peab olema ka töökoht. Võimalusel viiakse laps sinna kooli, kust arvatakse ta paremat haridust saavat.

Ain Sarv ütles, et Hiiumaal on selline võimalus, kuid väikesaarel mitte. Igasse saarde tuleks suhtuda erinevalt.

Ivo Eesmaa arvates tuleks PGS-i sisse viia erisus väikesaarte koolide kohta, neid ei saa käsitleda mandrikoolidega ühtmoodi.

Kai Võlli tõdes, et paraku ei olda saartel jõutud koolide arengukavadeni, need on vajalikud, et teada tegelikke väikesaarte koolitusvajadusi ning selle dokumendi alusel teha ettepanekud Haridusministeeriumile.

OTSUS

**Väikesaarte koolide arengukavad peavad valmis saama k.a 10. augustiks.
Teha Mari Sarvele ettepanek uue projekti esitamiseks Saarte programmile.**

Kohapeal algatatud küsimused

1. Toetuse taotlemine regionaalse tele-ja raadiokorrespondentpunkti taasavamiseks Saaremaal

OTSUS

Teha Ringhäälingu Nõukogule pöördumine ...

2. ESK list on tänu Ainile hästi töötav, samuti on kaasajastatud ja hästi töötav veebilehekülj Eesti saared, kuid need tööd on tasustamata

OTSUS

Ain Sarvel koostada ja esitada Saarte programmile projekt ESK listi hooldamiseks ja veebilehekülje Eesti saared hooldamiseks.

Protseduurilised küsimused

Kohal oli 12 volitatud saarte esindajat.

1. ESK eestseisuse ja majandusaasta aruanded

Hants Kipper andis ülevaate eestseisuse ja kaastöönõukogu tööst aruandeperioodil ning tänas Kuressaare Kolledži inimesi, kes on aidanud sekretariaadi ja raamatupidamistöodes.

ESK eestseisuse tegevuse aruanne oli esitatud ka kirjalikult (lisatud). Samuti oli esitatud kirjalikult ESK majandusaasta aruanne (lisa 2).

ESK eelarve kinnitamine

OTSUS

Kinnitada mõlemad aruanded (12 poolt)

2. ESK eestseisuse valimised

Viidi läbi salajane hääletus. Valiti 3-liikmeline häältelugemiskomisjon koosseisus: esimees – Laine Tarvis
liikmed – Kai Võlli ja Tiia Palmaru

ESK esimehe kohale esitati üks kandidaat – Ants Varblane, kes kogus 12 poolthäält

ESK eestseisuse kahe liikme kohale esitati kolm kandidaati

Hants Kipper

Ivo Eesmaa

Ain Sarv

Esimeses hääletusvoorus jaotusid hääled järgmiselt : Hants Kipper 10 poolt
Ivo Eesmaa 7 poolt ja Ain Sarv 7 poolt häält

Kordusvalimisel hääletas Ain Sarve poolt 7 ja Ivo Eesmaa poolt 5, seega osutus valituks Ain Sarv

Seega valiti ESK eestseisuse esimeheks Ants Varblane ning eestseisuse liikmeteks Ain Sarv ning Hants Kipper.

Järgmine üldkogu otsustati korraldada Naissaarel, 2002. a juuni lõpus-juuli alguses.